

Károlyi feljegyzést készített a kihallgatásról, a gépelés minőségéből ítélve nem gyakorlott gépiró, hanem maga vagy felesége írta le. A szöveg az SZDP irattárában maradt meg (*PHL. 283. f. 12/46. ó. e.*), miután sehol sem jelent meg, tekintettel fontosságára alább közöljük: „1945. november 30-án, du 4 órakor Bevin angol külügyminiszter 25 perces kihallgatáson fogadta Károlyi Mihályt. K. M. ezt az audienciát 1945. december 1-jén a következő aide-mémoire-ban rögzítette le: A kihallgatás igen barátságos atmoszférában zajlott le. Mindenekelőtt hangsúlyoztam, hogy bár a nemzetgyűlés tagja vagyok – nem a magyar kormány nevében beszélek, és a külügyminiszter megerősítette, hogy a kihallgatás a kiadandó kommunikáció ellenére nem bír hivatalos jelleggel. A meghívás személyemnek szólt, noha kétségtelenül az angol-magyar viszony tisztázása érdekében történt, miután nemsokára hazatérek, és részt fogok venni a magyar politikai életben.

Elsősorban Magyarország rendkívül nehéz gazdasági helyzetére hívtam fel a külügyminiszter figyelmét, és aláhúztam annak fontosságát, hogy Magyarország Anglia részéről történt elismerése után milyen sürgős volna, ha Anglia valamiképpen a segítségünkre sietne. Azt ajánlottam, hogy Anglia haladéktalanul vegye fel a kereskedelmi kapcsolatokat velünk, és olyan formában nyújtson rövid lejáratú hitelt, hogy az Anglia által most szállítandó áruk ellenében Magyarország csak a jövő évi termes betakarítása után szállítana megfelelő csereárut. Megkértem a külügyminisztert arra is, hogy az UNRRA-nál járjon közbe az érdekünkben. A segítség sürgős volna.

Bevin nemcsak hogy kilátásba helyezte a segítséget, de tudomásomra hozta, hogy Anglia jelenleg Londonban tartózkodó budapesti reprezentánsával már tárgyal egy Magyarországra nézve előnyös kereskedelmi szerződés keresztülvételéről.

Ezután a sokat vitatott demokrácia kérdéséről beszéltünk, és én kifejtettem, hogy Magyarországon, 25 évi félfasiszta és fasiszta rendszer után nehéz lenne az angol értelemben vett demokráciát alkalmazni, és a magyar rendszer a demokrácia legszeleesebb értelmezéséig ment el akkor, amikor a legutóbbi választásokat lebonyolította. Az igazí demokrácia érdekében jó volna, mondtam, ha Anglia olyan szemléletű embereket küldene M.-ra, akik nemcsak a grófokkal és a dzsentrikkel, azaz a régi magyar úri osztállyal tudnak beszélni, hanem a munkásság és a parasztság képviselőivel is. Erre a k.miniszter csak annyit mondott, hogy objektív, pontos információkat kap. A demokrácia kérésében az angol kormány a magyar kormány elismerésével már kinyilvánította véleményét.

Ezután a k.miniszter megjegyezte, hogy a közép- és délkelet-európai kérdések megoldása az orosz álláspont merevsége miatt olykor nehézségekbe ütközik, mire én kijelenttem, hogy M.-nak minden körülmények között az oroszokkal kell tartania. Ennek földrajzi, gazdasági és politikai okai vannak. Csak így képzelhető el az ország demokratikus fejlődése. Ez azonban nem jelenti azt, folytattam, hogy a Nyugattal elsősorban ne éljünk barátságban. Az angol-magyar kapcsolatok megfelelő kiépitése egyáltalában nincs ellentétben az orosz-magyar együttműködéssel. Meggyőződésem, hogy Oroszország és Anglia egyaránt támogatni fogják a magyar demokráciát, amelynek alapja a földreform. A földreform keresztülvitele után egész Európa érdeke, hogy a magyar demokrácia megszilárduljon, s többé ne kerüljön fasiszta vagy reakciós befolyás alá, mert ez nemcsak Oroszország, de a munkáspárti Anglia érdekeit is veszélyeztetné.”

159. BÖLÖNI GYÖRGY KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Budapest, 1945. november 23.)

Kedves Elnök úr,

két hete Budapesten vagyunk.¹ Buda tényleg romhalmaz, de Pest, ha szomorú is itt a pusztulás, egyáltalán nem reménytelen. A város hallatlanul gyorsan kezd rendbejönni. A lakossága elbalkanizálódott. Külvárosi nyomor, szegénység betódul a város szívéig, a körutakig, és ennél feltűnőbb az ellentét a kérkedő fényűzéssel, mely kívülről a belváros romkirakatain.

A választások közvetlen közelsége és a sokáig húzódnó kormányváltozás lekötötte a vezetőket, és így alapos kibeszélésem mind ez ideig még nem volt velük, de különböző mindenfajta pártbeli érintkezéseim alapján leszögezhetem a következőket.

1. Téged mindenki hazavár. Rákosi nem osztotta elképzelésedet, hogy feladatod e pillanatban az volna, hogy Londonban a magyar ügy egyengetője légy. Te reád idehaza más hivatás vár, amit senki más nem tud elvégezni.

2. Ha hazajössz, magától értetődleg a neked kijáró teljes erkölcsi és politikai elégtételt természetesen megkapod az egykori becstelen meghurcoltatásért. Téged, amint mondtam, magas államjogi méltóságra szánnak. Hivatásod a baloldali megerősítése volna a mindjobban megmutakozó jobboldali mozgolódásokkal szemben (a kisgazdapárt megerősödése a nyilas elemek szavazataival, Mindszenty hercegprímás pástorlevele a földreform ellen, angol-amerikai-orosz ellentétek fellobbantása stb.)

3. Az új nemzetgyűlés ugyan nem volt alkotmányozónak szánva, de már amint Szakasits mondotta az első ülésen, le fogják szögezni az ideiglenes alkotmányjogi állapot megszüntét, és deklarálni fogják, hogy köztársasági alapon állanak. Januárban pedig teljesen rendezik az alkotmányjogi kérdéseket. A színpalak mögött láthatatlan legitimitista akció folyik, mely feltétlenül összefügghet Ottó hosszabb időre tervezett, de füstbe ment ausztriai tartózkodásával.

4. Közbenjárásomra a Külügyminisztérium tegnap táviratot küldött Neked, hogy a nemzetgyűlés megnyitására hazavár. E távirat valószínűleg már elkésve érkezett, mert hiszen a nemzetgyűlést november 29-re hívták össze. De ha akkorra nem is jöhettél haza, én is sürgetem mielőbbi hazatéréseidet. A gazdasági helyzet szörnyű, de az infláción most már át kell gázolni. Tél, lakás, élelmezés mind nehéz, de nem teljesen kilátástalan. Számodra pedig még e súlyos körülmények között is egy relatív kényelmet tudnak itt biztosítani, ami mindenesetre több, mint amelyet talán az utolsó emigrációs évek is adtak. De mindez a helyzet csak átmeneti.

Érkezéseidet várják régi híveid is – Nagy Vincétől Veér Imréig,² és várják a mindenfajta csüggedő polgárok, de várja a parasztság, a kisgazdapárt tisztességes része, a java szocialisták és legbaloldalabbi barátaink is.

Nehéz pár futó sorban analizálni az itteni helyzetet. Egy bizonyos: a magyar társadalom lényegében nem változott. Az uralkodó osztályban, melyre most az új rend rácsapott, már Horthy alatt eltűntek a régi nagy különbségek, és a tőkésék, a nagy állásokból kimozdított funkcionáriusok és főleg a gazdag zsidósággal összeházasodott arisztokraták szövetsége egységes, összefüggő lett. Hajdan, 1918-ban egymástól függetlenül intrikáltak az új rend ellen egyes grófok. Ma szervezett, összetartó osztályrétegek acsarkodnak az új Magyarországra amerikai és angol szimpátiák után szimatolva. A magyar uralkodó rend a legkevésbé sem érzi magát bűnösnek, és így leterítve sem érzi magát a háborútól legyőzöttnek. Nem a népbíróság előtt álló nyilasvezérek ellen ugat, hanem a győztes oroszok ellen. Országromlásért, háborúvesztésért, zsidómészárlásért nem érzi magát felelősnek. Nem azért fordul, ha fordul volt vezetői ellen, mert ezek fasiszták voltak, hanem mert nem voltak győző fasiszták, és nem tudták megakadályozni a demokrácia hajnalhasadását.

Itt még a legjobb szándék dacára is a demokrácia építésében sok minden kezdetleges. A közélet átlukatott, az emberekben benne a 25 éves romlás minden bűne, és gyökeret vert a korrupció, mely azonban nem külön magyar jelenség. Ha valamikor vezetted ezt a népet és fel akartad emelni, ma nem lehet magára hagynod. A történelem órája igazán az utolsóira kondult.

Judithot még Párizsban láttuk, és Blunra vonatkozó üzenetedet átadhattuk neki. Nagyanyjának kedves sorokat írt, de mire Pestre jöttünk, a lapokban Andrássy Gyuláné halálát olvastuk.³ Cziráky né és Pallavicini mondták: igen gyöngé volt már az utóbbi időben, egyszer ágyából kikelve össze is esett, nem bírták lábai. A feleségeddel való találkozás lehetőségének reménye tartotta benne a lelket és szépítették meg utolsó pillanatait.

Remélem ez a levelem eljut hozzád, és egy táviratod mielőbbi érkezéseidet jelenti, addig is megpróbálok hírt kapni rólad a hazatérő kongresszusi kiküldöttektől.⁴ Párizsban úgy hallottuk, a feleséged egészségi állapota jelentékenyen megjavult, és ezt sok üdvözléssel szívünkben kívánjuk. Feleségeddel együtt a régi nagy ragaszkodással vagyok igaz híved

Böloni György

NB. Ha úgy döntenész, hogy mégsem jöhetnél, nagyon kérek, értesíts, mert az én ittartózkodásom tartalma is a *te jövedeledtől függ, és egész jövendőmet e szerint kell, hogy intézzem.*

PIL 704. f. 81. ó. e. (eredeti). Közli: KMVÍ II. 394-396.

¹ A levél a Bristol Szálló levélpapírján íródott.

² Veér Imre a húszas évek elején a Nagy György vezette Köztársasági Párt egyik kulcsembere volt, majd menekülni kényszerült, és Franciaországban az Emberi Jogok Ligájában folytatta tevékenységét. Egy ideig Károlyi híve volt, majd szakítottak. Veér egy darabig még a Ligában próbálkozott, majd hazatért. Itthon bebörtönözték. A háború után kisgazdapárti képviselő lett, a Sulyok-csoporthoz tartozott, s e csoport szétverése után visszatért Párizsba.

³ Károlyiné édesanyja hosszú betegség után, 1945. november 1-jén Budapesten hunyt el.

⁴ Londonban 1945. október 29.-november 10. közötti kongresszusán alakult meg a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség, ebből az alkalomból magyar delegáció is utazott Londonba.

160. BÖLÖNI GYÖRGY, GÁRDOS MÁRIA, HAMBURGER SÁNDOR KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Budapest, 1945. november 24.)

Kedves Elnök Úr,

Hamburgerekkel vagyunk együtt, és azt szeretnők, ha minél hamarább itthon lát-nánk Téged.

Sok szeretettel és örök ragaszkodással

Bölöni György

Drága Katinkám és Mihályom - gyertek-gyertek mielőbb, végtelen szeretettel várunk és szeretünk benneteket

Gárdos Máriaék

Kedves Elnök Úr!

Sok szeretettel és vágyakozással várjuk kedves Mindnyájukat. Reméljük, hogy az első magyaros vacsorát megérkezésük után nálunk fogyasszuk el. Miután a parádi üveggyár és a forrás az én illetékességem alá tartozik, a jogfolytonosság elve alapján a Parádi víz Parádon készült poharakban kerül felszolgálásra.

A viszontlátásig szeretettel és barátsággal köszönti k. Mindnyájukat

Hamburger Sándor

és felesége

Parád várja Károlyiékát, és mi is mindnyájan, kik szeretjük és hű hívei vagyunk

Itóka Bölöni

Hamburger Sándorné

PIL 704. f. 81. ó. e. (eredeti)

161. BÖLÖNI GYÖRGY TÁVIRATA KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Budapest, 1945. november 25.)

On Te demande rentrer immédiatement Budapest stop proclamation République imminente présence absolument nécessaire assurer ton élection cabls arrivée affectueusement - Boeloeni Lukacs Fuerdoe

PIL 704. f. vegyes (távirat)